

Repülő angyal

Juś Kozak

Párás est, a folyómenti hársak között fuvalat sem ing. Medjáék háza előtt a gyerekek megöntözték a port, hogy várakat és alagútakat gyúrhasanak.

Ebben a pillanatban a domboldalról egy fiatalember ereskedik alá, hóna alatt nagy papírgöngyöleggel és elindul a folyó mentén. Nem hederít az emberekre, a gyerekzsivajra, a házakat nézi kíváncsian. Az asszonyok a házküszöbről némán figyelik és találgatják: — Ugyan ki lehetne? Csavargó. Milyen fekete! És rongyos. Talián. — A fiatalember most elindult a házak mellett, de mintha egyik sem lenne kedvére való. Csupán Cunjarevék háza előtt állt meg, kigöngyöltette a köteget és egy nagy plakátot kezdett a kerítésre ragasztani. A gyerekek a háta mögé gyűltek és nyakukat nyújtogatták. Amikor az idegen befejezte a munkáját, hátralépett, hogy művét szemügyre vegye. Ránevetett a gyerekekre, akik már ott tolongtak a tarka plakát előtt, és elment.

Medja Dizma és Frgolin Pik a kerítéshez nyomultak és hangosan olvasták: „*Cirkusz Bellini, mindennap gálaelőadás ... negyven ló.*” — A gyerekek viszsafojtották lélegzetüket. — *Majmok, oroszlánok, ... elefántok ... bűvészek és akrobaták ... Spiridonov-nővérek, repülő angyalok ... világotrakkció.*”

Frgolin Pik hirtelen felvetette fejét, hullámos haja összekuszálódott. Fontoskodva adta ki a parancsot a gyerekeknek: „Fiúk, holnap reggel találkozás a Fűvesen, ott üti fel sátrát a cirkusz.” A gyerekek várták, hogy mit mond majd Medja Dizma, akinek a szava mindenben döntött, és aki egy évvel idősebb volt a kilencéves Piknél. Dizma továbbra is a plakátot bámulta. Hosszú szempillájú szürke szeme kíváncsian tapadt a képekre. Most, a fenti ház folyosójáról az apa elnyújtott fütyte hangzott, a vacsorát jelezve. Dizma hirtelen megfordult, visszafütytett és tüzesen kiáltotta: „Indulás! Találkozás a házunk előtt!”

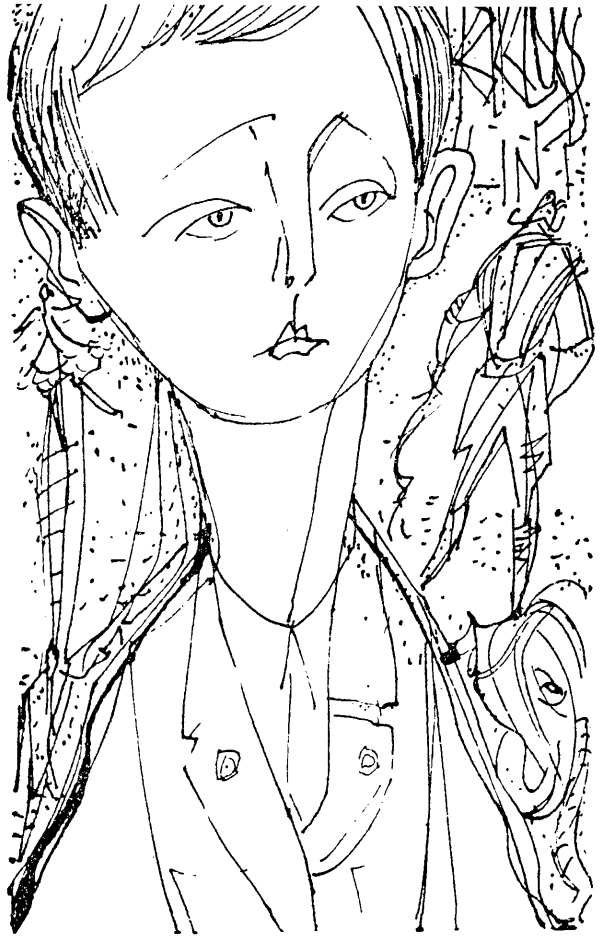
Az apa rosszkedvű volt, vacsora közben párszor köhintett és megvakarta a füle tövét, a gyerekek már ismerték ezt a mozdulatát és tudták, hogy ilyenkor jobb hallgatni. Dizma szótlanul evett és szeme előtt újra elvonultak a plakáton látott képek. Titokban apjára pillantott, szerette volna elújságotni, hogy olyan cirkuszt hirdetnek, amilyenhez fogható még soha nem járt a városban. De nem merészelte ezt megtenni, mert apja mogorván tekintett maga elé. Vacsora után Medja, az apa, kibámult az ablakon, míg a két gyerek nyugtalanul feszengett a széken, mert csendben kellett ülniök.

„Fice! Holnap itthon fogsz maradni és szorgalmas leszel!” — mondta végül

az apa és felállt. „Moravčaban vásár lesz. Csak este érek haza.” A fiatalabbhoz beszélt, de szemével az idősebbet, Dizmát fenyegette, akihez sohasem szólt, ha kedvetlen volt. Az összes szidalmak és fenyegetések, amelyeket az apa szelíd hangon Ficehez intézett, a folyómenti pernahajderek főkolomposának, neki szóltak.

Mihelyt a szobaajtó becsukódott, a két gyerek örömeiben ugrándozni kezdett és vidáman dörzsölte össze a markát. Dizma szeme ragyogott, tudta, hogy holnap szabadon csavaroghat, nem kell tartania senkitől. A szolgáló nem szól majd semmit, az apa pedig csak késő délután érkezik haza. Fice, hogy kiróbanó nevetését elfojtsa, a tenyerét tartotta a szája elé. Nagy fekete szemei hűségezen tapadtak bátyjára, aki jókedvében öccse kopasz fejét ütögette.

„Mit gondolsz, elmegy majd a cirkuszba?” – Dizma meggyőződéssel állította öccsének: „Még egyszer sem mulasztotta el. Megállj, csak megtudja. Eredj aludni, nehogy megharagjtsd!” Fice kedvetlenül engedelmeskedett. Dizma az udvarra osont, csendesen kinvittotta a folyópartra vezető ajtót. Megállt a plakát előtt, gyér fény hullott a képekre. A gyerek képzeletében ezek a képek most megelevenedtek. Az a broncsot ugró vén oroszlán morogni kezdett és agvarait mutogatta. A ketrec közepén szűk lovaglónadrágban állt az oroszlánszelídítő és korbáccsal verte. Dizmának hirtelen elszorult a szíve. A másik sarokban a felvonuló elefántok füllüket mozgatták és ormányaikat nyújtogatták. Az alsó sarokban egy frakkos úr, cilinderét kezében tartva, fején egy magas létrát egyensúlyozott; a létra legfelső fokán, féllábon állva, egy karcsú leány lebegett. Dizmának úgy tűnt, hogy látja a létra inogását is. Az udvaron, otthon, sokszor egyensúlyoztak már rudat a tenyerükön vagy pálcát az orrukhegyén – de ki látott még ilyet? Hosszan eltűnődött ezen a bámulatos ügyességen, a repülő angyalokat észre sem vette. Amikor maga köré tekintett, a folyó mentén csend honolt, az udvaron teremtett lélek sem volt. Félénken az istálló melletti lépcsőkhöz lopakodott. Ijedten körülnézett. Fogékony lelke láthatatlan lényeket sejtett, amelyekről apja annyiszor mesélte, hogy az udvaron mászkálnak. Négykézláb mászott fel a lépcsőn és érezte, hogy bármelyik pillanatban egy láthatatlan kéz megragadhatja a lábánál vagy a karjánál fogva. Csak akkor kezdett újra szabadabban lélegzeni, amikor később, az ágyban, összehúzta magát a takaró alatt.

B. Szabó György szövegrajza:

Dizma

Napfény öntötte el a tágas Fűvest, amikor a mezítlábas gyerekek gyülekezni kezdtek. Megérkezett a cirkusz. A farsorban már ott álltak a cirkuszkocsik, néhányban már főztek is. A kocsi ablakait befüggönyözték, kócos gyerekek lármáztak és fogócskát játszottak a kocsi körül. Időnkint a lépcsőkön egy-egy hiányos öltözetű asszony tűnt fel. Egy majmocska rikácsolva menekült a tetőre és Pikre vicserített, aki farkon csípte. Fice tátott szájjal bámult a zöld papagájra. Dizma felhágott a kocsikerekre és belesett a félig befüggönyözött ablakon. A kocsi közepén, háttal feléje, egy fiatal lány állott és még álmosan, dús haját fésülte. Mivel nem tudta, hogy valaki figyeli, nyújtózott egyet, felemelt karjait széttárta, és a bő ing látni engedte hófehér hátát. Dizmának elfúlt a lélegzete, görcsösen a kocsiba kapaszkodott és szemrebbenés nélkül bámulta. Mozdulatlan volt, a fehér karok olyan mámorossá tették, hogy kiszáradt a torka. A leány, aki szem-melláthatóan álmos volt, két kezét tar-

kóján összekulcsolva, nézelődni kezdett. Ekkor hátrafordult, Dizma látta hófehér arcát és piros ajkát. A sötét szemek ebben a pillanatban fedezték fel. A leány felsikított, a kocsiból kövérkés ember ugrott ki, bunkósbotot forgatva markában. Dizma meglepetésében hanyatt esett, de gyorsan felugrott és a többiek közé futott. Frgolin futás közben számfület mutatott a kövérkés ember felé. A menekülés után valamennyien Dizma köré gyűltek: — Mit láttál? — Dizma már magához tért, de a fekete szemek még ott ragyogtak előtte, még látta a hófehér vállakat. Valami édes keserűség járta át egész testét, szíve görcsösen összerándult, olyan érzés volt, mint a fájdalomé. Úgy hitte, olyasmit látott, amit élő embernek nem szabad látnia. — Semmit! — kiáltotta és a mezőre futott, ahol a munkások már sietve fogtak a sátor felállításához. Napégette fiatalemberek vascövekeket vertek a földbe. Karjukon és mellükön tetovált képek voltak: kígyók és női fejek, sőt egyiknek egy ló volt a bőrére tetoválva. Idegen nyelven kiáltoztak egymásnak, izmos karjuk zsírosan fénylett a napon. Magas ember sétált közöttük, kesztyűs kezében kutyakorbáccsal. — Ez az igazgató! — mondta Pik fontoskodva. Amikor észrevette a bámeszködő gyerekeket, odaintette őket magához. Barátságosan megveregette Dizma és Pik vállát és kezével mutatta, hogy segítsenek. Büszkék voltak, hogy a tulajdonos különös jóindulatát bírják, odarohantak a munkásokhoz. Azzal sem törődtek, hogy az erős kalapácsütéseket csontig ható áramütésként érzik a vasrudakon. Ficét nemsokára egy becsületet pofonnal fizették ki és egy gesztenyefa alatt bögte ki magát. A munkások leverték a cövekeket, a sürgésforgás és a lárma egyre nagyobb lett. A gazda harsány parancsokkal irányította a munkát. Már a két magas árboc is állt és hozzáfogtak a ponyva kifeszítéséhez.

Ebben a pillanatban a fasor végén két hatalmas himbálódzó elefánt tűnt fel. Hajcsárok ültek a hátukon, az elefántok pedig ormányukkal nehéz kocsit toltak maguk előtt, a kocsiból pedig a vadállatok hangos morgása hallatszott. A gyerekek hirtelen otthagyták a cirkuszátort és eléjük szaladtak. — Oroszlánok, tigrisek — kiáltotta Pik. A lelakatolt kocsiból bűz áradt. A fasor levegője is hirtelen megváltozott. Az első kocsik után fiatal elefántokat tereltek, közöttük egy fekete színű afrikai volt a legvirgoncabb. A gyerekek ámulva nézték gyönyörű agyarait és mi-

vel két hajcsár is felügyelt rá, úgy hitték, hogy az elefántok között ő a legnagyobb hős. Sovány, egypúpú tevéket vezettek, majd zsiráfokat, amelyek apró fejükkel a gesztenyefák koronáját verdesték. Szép és jótáplált lovak prűszköltek a kocsik előtt és a kocsikban majmok rikácsoltak, sakálok üvöltöztek és nyugtalanul keringtek a fehérmedvék.

Nyugdíjasok tüntek fel a kocsik között. Az állatokat nézegették, a cirkuszról bölcselkedtek és régen olvasott meséket mondtak a vadállatokról. A gyerekek felültek és bámulva hallgatták az öreg nyugdíjast, aki állítólag saját szemével látta, mint harapta le egy cirkszi oroslán az állatszélidítő fejét. A többiek gúnyolódtak, mert ezek a kiéhezett állatok olyan szelídek voltak, mint a kezesbárány. A gyerekek nem szívesen hallgatták a gúnyos megjegyzéseket, ők a borzalmat kívánták, az olyan rémmeséket, amelyekről eláll az ember szívverése, amikor valaki a dzsun gelek életéről és a forró szaharai homoksisivatagról beszél. Az új világ, amely ott nőtt ki a Fűvesen, úgy megrészégtette őket, hogy számukra minden valóságosnak tűnt.

A menet most megállt. A szolgák kifogták a lovakat és elővezették az elefántokat, hogy a kocsikat a kijelölt helyre tolják. Akinek nem akadt dolga, eltűnt a sátor mögött, hogy a ponyva kifeszítésénél segítsenek.

Dizma a zsiráf körül ténfergett, amikor hirtelen előntötte a vágy, hogy újra megpillantsa a halvány arcot. Nem szólt semmit, karjával kört írt le a levegőben és elfutott a kocsik felé. Elpirult és szíve körül forróságot érzett. Szótlanul dőlt egy közeli gesztenyefához. A leány ott állt az egyik kocsi lépcsőjén. Lenge narancsszínű ruhája térdéig sem ért, karjai a napon még fehérebbnek tüntek, mint reggel. Dizma úgy látta, hogy sötét haja körül dicsfény ragyog. A lány a sátor felé tekintett, de látszott, hogy nem érdeklődik a nyüzsgés. A korlátra támaszkodva állt és ki tudja hova bámult. Dizma nem mozdult, nem lélegzett, az édes remegés egészen elernyesztette. Ebben a pillanatban Pik rohant ide a többiekkel. Ott torpantak meg közvetlenül a lépcsők előtt. Dizma meghökkent. De a lány nem törődött velük, rájuk sem nézett, amíg Frgolin kihívóan, szétvetett lábakkal elébe nem állt és el nem ordította magát, idegen nyelvet utánozva: — Kosa szinyora? — A leány lassan feléje fordult és ráemelte sötét szeméit. Olyan bánatosan ragyogott ez a szem,

hogy Dizmának belefájdult a szíve. Nem kétséges, Frgolin Pik súlyosan megbántotta a lányt. Dizma úgy látta, hogy a sápadt arcot valami fájdalmas keserűség önti el. Habozás nélkül előugrott a gesztenyefa alól, hátulról Pikre rontott és egy szempillantás alatt a földre terte. Pik védekezni sem tudott, mert a nyakát markolászta, és kétségbeesetten rúgkapált a lábaival. Amikor Dizma elengedte Piket, egy pillantást vetett a lánvra. Az csodálkozva nézett az erőszakoskodóra, nem látszott rajta, hogy hálás lenne Dizmának. De Dizmát annyira elbűvölte, hogy látni vélte ajkán a hálás mosolyt is. A felbőszült Pik még a földön fekvő ordított, amikor a lánv már eltűnt. Dizma rá sem hederített Pikre, eszeveszetten ugrándozni kezdett a kocsi körül, nem tudta mit is csináljon örömeiben, majd nagy kiáltással a sátor felé futott.

Frgolin gyorsan elfelejtette ezt a kellemetlenséget és lelkesen magvarázta Dizmának: — Ez a legnagyobb cirkusz a világon. — Már állt a kétárbocos ponyvasátor, amikor delet harangoztak és a gyerekek ijedten összenéztek. Fice könnyített lelkiismeretükön, mondván, ah, hisz úgy sincs apa idehaza.

A szolgák még itt-ott megerősítették a köteleket, a tulajdonos elégedetten szemlélte a munkát és néha kurta utasításokat adott. Aztán ismét megállt a gyerekek előtt, nyájasan rájuk mosolygott és rábeszélő hangon mondta: — Aki három macska hozas, cirkusz neki van ingyenben. — Frgolin bólintott: — Értjük. Gyerekek, három macska — ingyen cirkusz. — Dizma szomorúan odasúgta Ficének: — Apa úgysem engedné. — Fice hirtelen kedvetlen lett. Pik csúfolódni kezdett velük: — Ártatlan báránycsók! Az én anyám nekem semmit sem szólna. — Dizma is elkomorodott, korábbi fölénye is elillant. Még egy pillantást vetett a cirkuszra, mintha szégyenlené előtte, hogy engedelmeskednie kell az apai parancsoknak. Már régen elmúlt dél, amikor enyhe bánattal a szívében elindult hazafelé.

Ebédután újra ott gyülekeztek az udvaron. Dizma féktelen volt, azt sem tudta mit csináljon. Ha behúnyta a szemét, mindig a hófehér karokat látta maga előtt. Az ismert arc napsugarak között ragyogott, olyan földöntúli szépségben, hogy néhányszor még a lélegzete is elállt. A lépcsőn ült és valamilyen kalandról ábrándozott. Amikor látta, hogy Fice, Pik és Lincse a díofa alatt heverésznek, váratlanul egy ötlete támadt.

— Gyerekek, játsszunk cirkuszt! — Abban a percben mindenki talpon termett és hallgatta az utstításokat. Ficének egy nagy kört kellett az udvar közepére rajzolni. Pik ostort vett a kezébe és a kör közepére állott. Amíg Lincse zsebésűn a nyitányt játszotta, Dizma az istállóba ment, hogy a békés Pramát kivezesse az udvarra. A ló a jászol előtt állt és nem szívesen hagyta ott a takarmányt. De Dizma erőszakkal húzta maga után. Pramát nem nevelték cirkuszi lónak, jámboran állt meg a kör előtt és várta, hogy mi történik. Dizma lépcsőről is gondoskodott, amire fellépjen, hogy megnyergelhesse a lovat. Kenderkötélből kengyelt szerkeztett és felült a lóra. A ló nem mozdult, csodálkozva tekintett maga köré. Dizma kiadta az előadásra vonatkozó utasításokat. Fice álljon az ablak mellé, Pik pattogtassa az ostort, Lincse pedig tüzes indulót muzsikáljon. De Prama meg sem mozdult, nem értette, mit akarnak vele. Dizma ösztökölte, de hiába. Ekkor lecsúszott a lóról és beugrott a faskamrába. A gyerekek nem vették észre, hogy a sarkára szögesdrótból készült sarkantyút erősített. Nevetve újra felmászott a lóra és csendet kért. Azután Lincse játszani kezdte az indulót, Dizma pedig felegyenesedett, felállt a kengyelben és erőteljesen oldalba bökte sarkantyúival Pramát. A gyerekek még magukhoz sem tértek és Dizma máris a földön hevert, krétafehér arccal. Egyre tapogatta a hasát, szemébe könnyek tódultak, míg a ló békésen megfordult és elindult az istálló felé. De már későn. Ebben a pillanatban az öreg Medja tűnt fel a folyosón és rögtön látta, hogy mi történik az udvaron. Fice vette észre elsőnek. Ijedt kiáltás hagyta el torkát: — Az apa! — ami annyit jelentett, hogy meneküljön mindenki, ahogy tud. Pik átvette magát a kerítésen, Lincse a faskamrába bújt, Dizma nagy kinnal feltápászkodott, Fice féltéken a falhoz lapult és ijedten nézte, hogy markolja meg az apa Dizmát és úgy emeli fel nyakánál fogva mint a pelyhet. A legfelső lépcsőn összekuporodott és reszketve hallgatta a feltörő sírást, amely a szobában és a konyhán át elöntötte az udvart.

Dizmának az ágy melletti sarokban kellett térdepelnie. Egy ideig dühösen verte lábával a padlót, mert nem tudta elviselni, azt az igazságtalanságot, hogy neki ezen a szép, napsütéses délutánon térdepelnie kell, amíg Pik, Lincse és Fice szabadon futkározhatnak lent az

országúton. Haragudott apjára, aki igazságtalan, mert megvonja tőle a legcsekélyebb örömet is. Egy kis ideig megnyugodott, de aztán ismét előntötte a düh, mert nem tudta porrázúzni az őt fenyegető vasöklöt. Rengett az ágy, homlokával verte a padlót és úgy ordított és üvöltött, hogy meglágyult volna még a legkeményebb szív is. De az apa szóltanul sétált fel-alá a szomszéd szobában. Dizma úgy érezte, hogy az elszenvedett igazságtalanság miatt össze kell, hogy dőljön a világ. Bárcsak meghalna, kívánta, hogy ezzel büntesse meg a kíznóját, aki le-fel járkál a túlsó szobában. A zsebéből spárgát húzott elő. Hurkot kötött az egyik végére, a másikat meg az ágy fejéhez erősítette. Lassan a padlóra ereszkedett. A hurok egyre szűkül, a nyakát szorította, erei kidagadtak, vér tódult a fejébe, úgy érezte, mintha ketté akarna hasadni a koponyáját. Fájdalmában és ijedtségében hadonászni kezdett és a spárga vége lecsúszott az ágy fejéről. Gyorsan le-

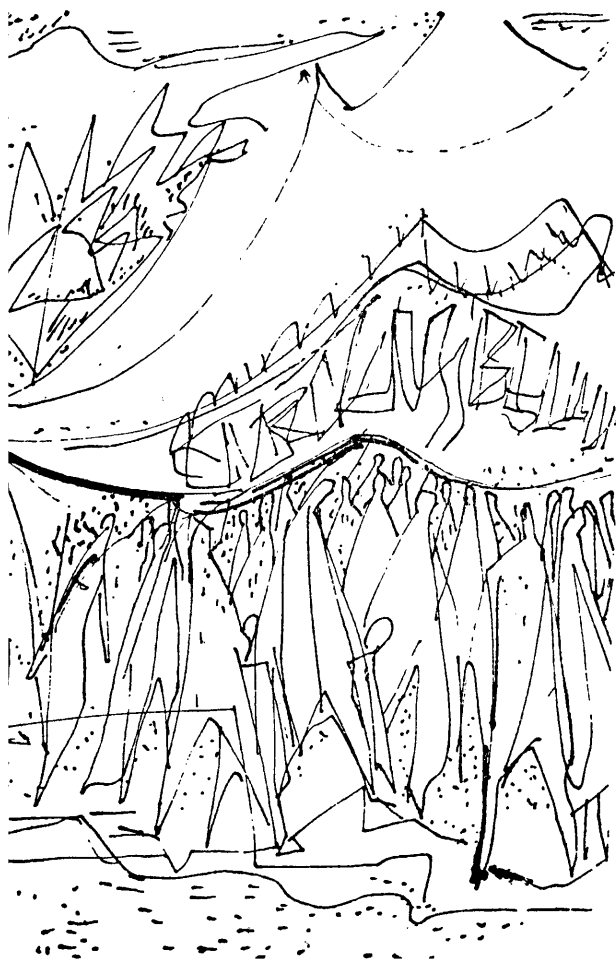
fejtette a hurkot a nyakáról; toroka elszorult, szeme előtt minden ködös volt, alig látott valamit. A fájdalom megrémítette, látta, hogy nem könnyű meghalni. Elhagyatottságában fájdalmasan zokogott. Már nem gondolt többé sem az apjára, sem a többiekre ott a Ljubljana partján, a szomorúság epesztette. Amikor egészen berekedt, fejét a párnákba fúrta és csendesen leguggolt az ágy mellé. Végtelen keserűségében megsejtette, hogy mi a hősiesség.

A szobában sötétedni kezdett. Az apa nem mozdult ki a házból. Dizma látta, hogy nincs más megoldás, itt kell maradnia egész a vacsoráig. Valamivel agyon kell ütni az időt. Szerette úgy összeszorítani behúnyt szemét, hogy iényesen csillogó pontocskákat, szivárványszínbén ragyogó szikrákat lásson. Amikor most ezt újra megpróbálta, titkos kívánság támadt a szívében. Óvatosan körültekintett, figyel-e valaki. Azután behunyta a szemét, fejét a párnák közé dugta és várta, hogy újra meglássa azt az arcot, amely reggel annyira lenyűgözte. Látni kívánta, de nemcsak gondolatban. Lelkében egymás után sorakoztatta a képeket; hogyan mászott fel a kocsira, hogyan hajolt az ablaküvegre és pillantotta meg a hófehér karokat. Hogyan állt a leány a lépcsőn és hogyan nézi őt odaadó fájdalommal tekintettel. Milyen is volt a ruhája? De hiába volt minden. — Csak gondolni tudott rá, de alakját képtelen volt felidézni. Úgy kívánta, hogy majd elepedt a vágyakozástól. Rá gondolva, megfellebbezett az igazságtalanságról, a világ mennyei szépségének tűnt, mintha ragyogó üstökös jelent volna meg az égen és egyszerre megváltoztatta volna a világot. Hiába minden. Alakját nem tudta felidézni. A padlóra ült, tenyerével befogta a szemét és halkan, suttogva elmondta, hogyan is történt reggel és ezt néhány ízben elismételte. Hirtelen összegörnyedt és elhallgatott. Illanó pillanat. — A homályból két hófehér meztelen kar villant meg és összekulcsolódott a nemesvonalú tarkón. — Hogy miért remeg annyira és ég a vágytól, hogy a mély csendben megérintse a karokat, miért nem tud semmi másra gondolni és miért ébredt fel benne a megkívánás, mindezt Dizma nem tudta, nem is gondolkozott rajta. Tíz éves volt.

A lenyugvó nap utolsó sugarai világitották meg a szobát. Az apa lépései elcsendesedtek, valamivel később kinyílt az ajtó és besomfordált Fice. Diz-

B. Szabó György szövegrajza;

A církusz

ma kíváncsian faggatta, hogy tett-e az apa említést a cirkuszról. Fice bánatosan nem intett. — Ma este hát nem megyünk — állapította meg Dizma. Az ablakon Frgolin kopogtatott. Amikor óvatosan kinyitották, beszólt: — Anyám három cirkuszoslánynak kiadta a szobát. — Olyan gyorsan elszaladt, hogy Dizma semmi egyebet nem tudott meg tőle.

Vacsorakor már az apa rosszkedve is felengedett. Bozontos szemöldökét magasra emelte és bánatosan mondta: — Ma este cirkuszba mehettünk volna, de... — Dizma kihallotta a hangjából, hogy az apa éppen úgy sajnálja ezt, mint ő, és nem szólt egy szót sem. Fice, kopaszra nyírt fejével a tányér felett, tudta, hogy újra győzni fog az apa önféjűsége. Amikor felálltak az asztaltól, az apa megígérte: — Holnap estére, ha szőfogaadók lesztek.

Akkor este egymáson igyekeztek túltenni a szőfogaadásban. A takarók alól még egy ideig elégedett kuncogást lehetett hallani, de a sötétben hamarosan az is elült. Dizma a fejére húzta a takarót és úgy összekuporodott alatta, hogy áll a térdét érte. Erősen kívánta, hogy újra megjelenjen előtte a délelőtti látott arc, de a kívánást elnyomta benne az álom.

Délután az udvar közepén álló díófa alatt gyülekeztek. Frgolin előző este a cirkuszban volt. Felvillanyozva mesélte, hogy három macska fejében beengedték. Az ágya alatti ládában már újabb kettőt tartogat. Azzal dicsekedett, hogy az oroszlan a szemelattára tépte szét az egyiket. Dizma mindent elhitt neki, még a hazugságait is. — Az előadás nagyszerű volt. A tigris majdnem apró darabokra tépte az igazgatót. — Fice nyelte minden szavát. — A tigris morgott, üvöltött és kitárt torokkal ugrott az igazgatónak. Akkor aztán löni kezdtek rá revolverrel.

Dizma kíváncsian kérdezősködött: — És mit csinálnak a ti cirkuszosnöitek? — Soha nem látom őket. Már reggel korán elmentek, próbájuk volt. — Majd megvetéssel a hangjában hozzátette: — Sovány piszkafák. Egymást dobálják a levegőben. — Piknek nem volt nyugta. Estig még szert kell tenni a harmadik macskára is. Gyorsan elinált az udvarról.

Dizma és Fice alig várták, hogy beesteledjen. A nap egyre nyúlt, akár a rétestészta. Az apa egész nap nem említette a cirkuszt és kezdtek már kétségbeesni. Estefelé a konyhában örömhír várta őket: az apa nem mozdult ki

a házból. Az asztalhoz ültek még mielőtt a szolgáló megterített volna. Ekkor megjelent az apa. Szívük repesni kezdett az örömtől, amikor látták, hogy ünneplőben van és a fején félcilinder. Még vacsorához is úgy ült félcilinderben. Azután elindultak, ő a közepén, kétoldalt, egymás kezét fogva, a két gyerek. Egész úton arról meséltek neki, hogy ők már mit láttak. Most már nem tartottak attól, hogy visszafordulhatnak.

Ragyogó ívlámpa fénylett a bejárat felett és erősen megvilágította a faszor sötét gesztenyefáit. A tömegem át a pénztárhoz furakodtak, ahol kövérkés, hófehér arcú, feketeszemű leány ült. Nyakán és meztelen karján üvegyöngy csörgött. Dizma észrevette, hogy az apa, már a jegyekkel a kezében, több ízben is megfordul és a pénztárosnőt nézi. A jegyszedő libériás lakájok között néhányan olyan volt a tekintete, hogy Dizma majdnem félni kezdett tőlük. Magas emelvény állt a bejáratnál szemben; a cirkuszi fúvósok bele-belefújtak trombitáikba és halkan brummogott a bombardon. Dizma elfogódottan lépett be a titokzatos, homályos helyiségbe. A levegő fülledt volt, istállószag érzett, parfümillat és izadtságsgzag vegyült. Dizma kitágult orrcimpákkal szívta magába ezt a cirkuszi levegőt, amely sűrű volt és olyan részegítő, hogy fantáziája azonnal működésbe lépett. A zenekar alatti bejáratot nehéz bársonyfűggönyök fedték. Néha egy-egy férfi vagy női fej nézett ki a függöny mögül. A lakájok lángvörös frakkokban sűrűgtek-forogtak a közönség között, ülőhelyeikre vezették az embereket, elkergették a portyázókat, akik hol itt, hol amott próbálták a ponyva alatt beszökni. Fice meglátta Piket a magas kakasülön és intett neki. Dizma a függőnyt figyelte erősen. A fűrészpórt még egyszer elengentték a porondon. Medja méltóságteljesen mutatta fel a belépőjegyet, a lakáj mély tisztelettel kalauzolta őket az emelvény melletti páholyba. Dizma és Fice mindenáron arra törekedtek, hogy a függöny mögé pillantsanak. Amikor az egyik lakáj a függöny mögé osont, a függöny annyira szétnyílt, hogy egy ló fejét pillanthatták meg.

— Apa, a ló már vár! — kiáltotta Fice az apjának, aki méltóságteljesen ült a helyén és az ismerősöket köszöntötte. Nem figyelt arra, amit Fice mond és gúnyosan jegyezte meg: — No nézd csak, Oreškovéknak húsrá nem telik, de a cirkuszba el kell jutniok. — Azután az órájára pillantott, morózusan

tek, mintha az ő jelenlétében nem lenne szabad halogatni az előadás kezdetét. Az emelvényen még a bombardon mély szuszogása hallatszott, de a lakások fürge futkározása már az előadás kezdetét jelezte. A tulajdonos jelent meg a függöny előtt. A gyerekek azonnal felismerték, most egyenesen rajongást éreztek iránta. Frakkban és cilinderben még magasabbnak látszott, a gyerekek úgy hitték, hogy csak az igazgató képes ennyi hidegvérrel körültekinteni a nézőtérén. A job kesztyűjét lassan lehúzta, a szolga a függöny mögül átnyújtotta az ostort. A zene egy pillanatra elhallgatott. Minden tekintet az emelvény alatti függönyre irányult. Az igazgató könnyedén a porondra ugrott, meghajolt és ostorával pattintott egyet. A lakajok gyorsan felsorakoztak, a zenekar indulóra rendezte rá. A bársony függöny kettévált és a porondra egy fehér ló futott ki, fekete csillaggal a homlokán. Karcsú ballerina ült a hátán, aki rövid felkiáltással talpon termett és a ló fényes hátán állva bókolt a közönségnek. A ló körbe futott, az igazgató állandóan követte a tekintetével és ösztökölte ostorával. A leány most kissé előrehajolt, a leggyorsabb vágatás közben kinyújtotta a ballábát és csak a jobblábán állva széttárta karját. Dizma mennyei szépségűnek látta a leányt; milyen formás lábikra, combján az izmok megfeszültek, lebegő fehér szoknyácskája eleven pillangónak látszott. Dizmának kalapálni kezdett a szíve, kezét görcsösen a térdéhez szorította. A leány most lesiklott a ló hátáról, a porondra ugrott, hogy egy ugrással ismét a ló hátán teremjen. Az igazgató pattintott ostorával, a ló mind gyorsabb vágatásba kezdett. A leány megbotlott és felkiáltott, Dizma úgy látta, hogy szemei szikráznak és arca fájdalmasan eltorzul. Most az ellenkező oldalra futott és várta a vágató fehér lovat. Az ostor éles pattintása hallatszott, a leány csendő hangon felkiáltott. Még egyszer nekilendült, szinte lebegett a porond felett és máris ott állt a ló hátán. Lelkes taps köszöntötte. Medja is nevetve tapsolt és a gyerekekre kacsintott. A ló mellettük vágatott el és eltűnt a függöny mögött, a fiatal lovárnő pedig leugrott a lóról és még néhányszor meghajolt a porondon. Most amikor a földön állt, Dizma olyan aprónak látta, hogy akár játszótársuk is lehetne.

Medja cilinderét a homlokára tolta és rajongással mondta: — Ez aztán mű-

arra figyelmeztetve, hogy máris elkészészet! — Micsoda, apa? — A lány meg a ló. Még jóformán ki sem mondta ezt, amikor nagy szőnyeget gurítottak ki a porondra. Amíg a lakajok göngyölténi kezdték a szőnyeget, közöttük egy kövérkés ember tűnt fel, kerek zöldszínű kalappal a fején. Az elején senki sem tudta, hogy mit akar. Úgy tett, mintha a kezével elkapna valamit a levegőben. Dizma és Fice figyelve a korlátra hajoltak. Egészen fent, a cirkuszi sátor legtetején pacsirta szólalt meg. A nézők világosan kivehették, mint ereszkedik alá a magasból. „A madarakat utánozza” — kiáltottak fel mindhárman. A nemlétező pacsirta most a tenyerére szállt és ismét a magasba fúrta magát. Taps közben egymásra nevettek; „Az hittem, valóban madár!”. Láthatatlan verebek csiripeltek, kakukkolt a kakukk, majd egy csoport fogoly rebent szét, gyönyörűen füttyűrészt a kanári, és viharos lelkesedés fogta el a nézőket, amikor a csibéket próbálta összeszedni, de azok szertefutottak. Hányféle módon keresik az emberek a kenyerüket — morfondírozott magában Medja, de nem tudta a kíváncsi gyerekeknek megmagyarázni, honnan varázsolja elő ez az ember a különféle hangokat.

Az emelvényen megharsantak a kürtök, amikor a fiatal indiánok léptek a porondra. A fiú egy deszka elé állt, a leány pedig élesre fent késeket vett elő. Dobálni kezdte a késeket a fiú felé. Egymás után szálltak a kések, megálltak a deszkában és nem sok idő múlva a fiú fejét éles kések vették körül. Medja félrefordult: „Az ördögbe is, látni sem bírom!” A gyerekek majd elnyeltek őket a tekintetükkel. — Apa, most nézd! — kiáltotta hangosan Fice. Az indián szétvetett lábbal és kitért karokkal állt a deszka előtt és úgy tűnt, mintha a deszkához szegezték volna. — A hideg fut rajtam keresztül — mondta az apa.

Az indiánok elköszöntek. Hangos ordítózással gurultak be a porondra a bohócok. A gyerekek felugráltak ülőhelyükről és kacagva nevettek a tarkaruhás bohócokat, akik bukfencet vettek, pofozkodtak és hányták a cigánykereket. Azután zajos vitába kezdtek. A gyerekek nem értették, miről van szó. Az apa megmagyarázta: Fogadtak, hogy az a kövér nem tud elvinni az orrán egyensúlyozva egy kosár tojást. A fogadást megkötötték, a lakáj egy tojással megrakott kosarat hozott. A legtávolabb álló bohóc a ko-

B. Szabó György szövegrajza:

A lovárnő

sárba nyúlt, hogy kipróbálja valódi tojások-e. A tojássárgája szétfolyt a keze fején. Amikor még egyszer meggyőződött, hogy valóban nyers tojásokról van szó, átadta a kosarat a kövérnek, aki a pálcá egyik végére helyezte a kosarat, míg a másik végét az orrahegyére illesztette. Egy ideig ügyesen egyensúlyozott. A páholy felé közeledett, amelyben Medjáék ültek. Közvetlenül a páholy előtt megbotlott, a pálcá előrebillent és a kosárból hullani kezdett a tojás. Az emberek kiáltozni kezdtek, Medja ijedten felugrott és a karzat felé hátrált. De nem valódi tojások voltak, oda voltak erősítve a kosárhoz. Mindez olyan hirtelen játszódott le, hogy a nézők hangos nevetésbe törtek ki, Medja pedig paprikavörösén tért vissza a páholyba. A kövér bohóc meghajolt előtte és bocsánatot kért, úgy hogy Medja még kellemetlenebbül érezte magát Fice kacagva mondta Dizmának: — Mi lenne, ha mi is így csinálnánk.

Alig hagyták el a bohócok cigánykereket hányva a porondot, újra megjelent az igazgató. Az ő száma következett. Tíz gyönyörű fekete ló, nagyság szerint csoportosítva. A zenekar ünnepléses indulót játszott, a gyönyörű ál-

latok futás közben egymás útját keresztelték, letérdeltek, táncot jártak és végül egymás tetejébe álltak, eleven fekete gúlát alkotva a porond közepén.

A bohóc bejelentette a szünetet. „Kéretik a nagyérdemű polgárság, hogy tekintse meg állatseregletünket!” Medja nagy érdeklődéssel nézte a lóistállót és dicsérte a szép állatokat. Dizma kíváncsian forgolódott és a szolgák között megpillantotta az indiánt és úgy találta, hogy ez nagyon lealázó egy artista számára. Felciccmázott cirkuszi hölgyek sétáltak a ketrecek előtt, ilyenfajta nőket Dizma még sohasem látott a városi polgárásszonyok között. Titokban apjára nézett, aki sokszor úgy bámult ezekre a nőkre, hogy hiába érdeklődtek nála a ketreccben lévő egyik vagy másik állat iránt. Megérezte, hogy a cirkusz apja számára titokzatos világot jelent, ahol olyan emberek élnek, akik nem tisztelik a szabályokat és megvetik a szokásokat. Az apa azért vonzódik ezekhez a nőkhöz, mert ezek nem ismerik a családi otthon szűk falait és kizárólag magasztos hivatásuknak élnek.

Megszólt a csengő. Az igazgató megváltoztatta a műsorszámok sorrendjét, hogy fokozza az érdeklődést. Egy leány

lépett az elefántok közé, indiai maharadszának öltözve. Az erős, súlyos állatok olyan engedelmesek voltak, mint a gyerekek, a fülüket mozgatták és bárgyún néztek apró szemeikkel a maharadszára. Jámboran keringtek, a földre ültek, egymást követve lépdeltek a porondon, mellső lábaikat a porond peremére tették, lóbálták magukat és táncoltak. Csak ritkán feledkezett meg egyik-másik arról, hogy mit kell tennie és ilyenkor szüntelenül maga körül keringett. Még a gyerekek is megérezték, hogy ezekben a hatalmas testekben a rettenetes erő most már mindörökre megszeldült. Az emberek keveset tapsoltak, hallgatagon bámultak a porondra, mintha a szürke és mérhetetlen melankólia láttára maguk is bánosak lennének.

Az elefántok után minden oldalról bohócok és komédiások rohantak a porondra, míg a lakájok a porond közepére helyezték alacsony emelvényre apró játékszereket, asztalkát, székecskéket helyeztek, olyan aprókat, amilyenekkel a gyerekek szoktak játszani. Dizma és Fice egy ideig szemrebbenés nélkül figyeltek. A kicsiny, idomított majom levetette előtük a kabátját, leült a székre, egy pohár likórt rendelt és felhajtotta a poharat. Azután cigarettára gyújtott. Minden szippantás után szomorúan hunyorított. Majd felült a kerékpárra és körülkarikázta a pódiumot. Az egetverő kacaj azonban zavarba hozta a szerencsétlen állatot. Elfelejtette, hogy az ágy melletti székre kell ülnie és le kell vetnie a cipőjét. A tulajdonos kiméletlenül megbíálta a fület. Elég sok idő telt el, amíg magához tért, levetette cipőjét, lehúzta harisnyáját, kabátját és nadrágját. Magárahagyottan, félszegen, egy ingecskeben állt az ágy előtt. Most megnyomott egy gombot és felgyulladt a lámpa az éjjeliszekrényen. Ekkor kinyitotta az éjjeliszekrény ajtaját és egy fehér edényt vett elő. A gyerekek visítva kacagtak. Amikor leguggolt, hogy elvégezze szükségét, Dizma és Fice ugrálni kezdtek a széken. Végül is a takaró alá bújtt és eloltotta a lámpát. Az emberek úgy tapsoltak, hogy belefájdult a tenyerük. A kis majomnak szomorúan csillogtak a szemei, bánatosan hajlongott, úgy ahogyan betanították, hogy meg kell köszönni az elismerést, amit ő aligha tudott megérezni. Amikor az emberek elcsendesedtek, Medja, maga sem tudta miért, annyit mondott: — Nézd csak, nézd csak, milyen az ember! Mögötte

egy külvárosi asszonyt ült, aki nevetéstől könnyes szemmel egyre csak azt hajtogatta: — Jaj, megpukkadtok!

A lakájok a porondra most fatáblát helyeztek. amelyen nagy, olvasható betűkkel ez állt: Mrs. Spiridonov, repülő angyalok, világatrakció. Hosszú kötélfágsót engedtek le, egész fent pedig lekapcsolták a két trapézt, a témből készült részek megcsillantak. Várakozásteljes csend. A lakájok félrevonták a függönyöket és elmozdították a porond korlátját. Az utolsó pillanatban az egyik visszaugrott a porondra és megigazította a szőnyeget. Dizma látta, hogy a porondon egy nagy hálót göngyölitienek ki. „Veszélyes szám” — jegyezte meg Medja. És máris ott állt a kör közepén a három nővér azurkék trikóban, ezüst csillaggal a mellükön. Nagyon hasonlítottak egymásra, de mindegyik egy fejjel volt magasabb a másiknál. Ő volt a legfiatalabb. Dizmanak vér tödult a fejébe, összehúzódott a széken, szíve hangosan dobogott. Nem vette le a tekintetet rója. Sűrű haját a nyakszirt felett szorosan lekötve viselte. Mint a mókus, felmászott a hágsón, melletti kissé megfeszültek. Dizma olyan könnyűnek és törekenynek látta, teste súlytalannak tűnt, mintha maga a megtestesült szépség lenne. A közönséges villanygökök kialudtak és a sötétben eles reflektorfény világította meg őket. Mellükön csillogott az ezüst csilag. Egymást követték most a jelenetek. Dizma a székbe kapaszkodott, kezei remegtek. Fent, egy nagy kerek abroncsra állva, úgy forogtak, mintha eleven kerekék lennének. Azután testükből alkotott lánc lógott a levegőben, a legfiatalabb volt legalul. Néha egy-egy halk kiáltás hallatszott. És a lánc szemei maguktól felemelkedtek, mind a hárman a trapézon álltak. Az emberek szótlanul bámultak a levegőbe. A zenekar most erőteljes tust húzott. A lakájok most besiettek és kifeszítették a hálót a porond felett. A cirkuszban síri csend lett. A legidősebb meglóbalta a középsőt, úgy, hogy röptében el tudta kapni a túloldalán lévő trapézt. A három nővér élesen figyelte egymást. A szemben lévő trapézon a középső felémelte mindkét karját, az innessőn pedig a legidősebb vállára vette a legfiatalabbat és erősen megmarkolta a kezét. Dizma hallotta a kiáltást: „Elli!” Az emberek felálltak a helyükről. Ebben a pillanatban a legidősebb a legfiatalabbal a vállán, meglóbalta magát, karjait széttárta és Elli a levegőbe úszott a kö-

zépső nővér felé, aki egy nagy abroncson állva elkapta ugyanolyan módon, ahogyan a legidősebb elengedte. Valaki tapsolni kezdett, de el kellett hallgatnia. Fent a levegőben a két idősebb nővér az abroncs körül hintázott a 'rapézon', a legfiatalabb pedig a levegőben úszott egyiktől a másikig. Időnként elfojtottan hallatszott: „Elli!” A lánc hirtelen egybekapcsolódott, Elli összekötötte a két nővért és rögtön utána mindhárman ott álltak a trapézon és meghajoltak a közönség előtt.

Felgyúltak az ívlámpák, a zenekar vidám indulót játszott, az emberek örjöngtek az elragadtatástól. Medja tapsolt. Dizma reszketett a széken és egy szót sem tudott szólni, torka kiszáradt. A csillogó szemek Ellit bámulták, aki elsőnek ereszkedett le a földre és kifutott a porondról. Amikor elsiegett páholyuk mellett, Dizma észrevette, hogy arckifejezése megváltozott és szemei megint bánatosan ragyognak. Amikor a taps újra visszahívta őket a porondra, erőltetetten mosolygott. Dizma hallotta, amint apja Ficének magyarázza: „Az ilyeneknek még gyerekkorukban eltörik a gerincét.” Édes megindultságában mozdulni sem tudott, reszketett, mintha fázna. Most már a nevét is tudta. Hangtalanul mozgott ajka: „Elli, Elli!”

A lakájok egy vasketrec vázát kezdték lerakni, olyat, amilyenbe a vadállatokat szokták beengedni. A páholyok előtt ekkor megjelent Elli. Bő köpenyében volt, a három Spiridonov-nővér fényképét kínálta, a repülő angyalok képét. Medja is megvette. Dizma mindenen szerette volna elkapni tekintetét, de Elli rá sem nézett, bánatosan biccentett és tovalengett a székek között. Olyan feltűnően bámult utána, hogy az apa gyengéden oldalbalökte a könyökével. A képen nem látszott az arca, mert fent a trapézon álltak. Mégis Dizma görcsösen magához szorította a képet.

Az oroszlanok és a tigrisek mutatványa már nem érdekelte, állandóan a függőnyt leste, hátha még egyszer megpillanthatná. Amikor a vén oroszlan abroncsot ugrott, akkor tűnt fel újra Elli. Úgy volt felöltözve, mint délelőtt. Nem is nézett a porond felé, közönyösen távozott. Dizma még az arcát sem láthatta.

Hazafele menet Medja dicsérte a cirkuszt. Amikor befordultak a sötét utcákba, a gyerekek az apa karjába kapaszkodtak. Dizma mindenről megfeledkezett, ez éjjel nagy titkot őrzött szívében. Reszketett és nem tudta, hogy

miért, a hidegtől-e vagy a felhangzó kiáltástól: „Elli!”, amely még most is a fülébe csengett. Megkérdezte apjától, hogy mi tetszett neki legjobban. Medja dicsérte a lovakat és a bohócokon nevetett, akiket még nem tudott elfelejteni. Dizma bánatosan ismeltelte: „Nekem legjobban a repülő angyalok tetszettek.” Ha az apa felfigyel, észrevette volna, hogy a hangja remeg. Az apa azonban csak bölcsekedett: „Az ilyeneknek még gyerekkorukban eltörik a gerincét.” Dizma kíváncsian kérdezte, hogyan történik ez. Az apa öntelten magyarázta. „Az igazgató ismeri az embe-reit és tudja mit akar belőlük nevelni. Az ilyen gyerekeknek megpuhítják a csontjait, később pedig egész életükön át gyakorolnak.” Dizma elgondolkozott azon, amit az apa mondott, az ő számára Elli törött gerinccel is igazi angyal volt, olyan, amilyeneknek neha az égieket sejtette. Hogy továbbra is róla beszéljenek, megkérdezte apjától, tudja-e, hogyan élnek a cirkuszosok. Medja úgy tett, mintha mindent tudna és ismerne; a gyerekek számára az ő szava volt a mérvadó. Rosszul élnek, mondotta, az igazgató keveset fizet, mert úgy véli, hogy embernek, állatnak jobb, ha éhez. Reggel és délután az esti előadásra készülnek, azután az előadás és utána alvás. Amíg egyik vagy másik szerencsétlenül nem jár. Dizma összeresztette, a torka elszorult: „Apa, sokan járnak szerencsétlenül?” Medja nem is sejtette, hogyan kalimpál fiának a szíve. „Sokan, majdnem mindnyájan.” Dizma csak nagy kínnal tudta magába fojtani; a sírást, szemei könnyesek voltak. Keserű szívvel gondolt most Ellire. Hogy meghalna, nem, ezt nem tudja elhinni. Érezte, hogy Ellinek ezért olyan szomorúak a szemei, amikor a napot bámulja vagy amikor a semmibe néz. Elli éhez, Elli nap nap után keserves kinokat áll ki, minden este farkasszemet néz a halállal. Forró vágyat érzett, hogy közelebb Ellivel, hogyan szenved matta. Mindent megtenne érte, amit csak kívánna. Csak kimondaná, hogy mit akar, olyan jó volna, ha Elli mellette lehetne, mellette a szobában.

Amikor otthon a takaró alá bújt, gyönyörűséges képek sorakoztak képzeletében. Az apa örökbe fogadhatná, nem fogyna el sokkal több kenyér. Ott a lenti szobácskában lakhatna. Ha Dizma reggel felkelne, már ott találná a folyosón. A szolgáló hozná a reggelit. Együtt reggeliznének, egymást ugratnák és együtt nevetnének. Azután játszaná-

nak az udvaron. Nem azokat a bőszejátékokat, amelyeket apa nem szeret. Ellivel egy sarokba húzódnának és elbeszélgetnének egész a vacsoráig. Vacsora után egymást szorosan atoleíve ülnének a folyosón és a díófa koronája feletti csillagokat bámulnák. Dizma kezébe tartaná Elli szép, fehér kezét. Elli nem lenne többé szomorú, megtanulna nevetni is.

A sötétben Dizma olyan erősen kívánta ezt, hogy a kívánsága és a valóság között semmi különbség sem volt. Szüntelenül azt hajtogatta magában, hogy csak kívánni kell, erősen kívánni és akkor minden teljesülni fog. Olyan közvetlenül élte át együttlétüket, hogy időnkint újjai is megmozdultak, ahogyan Elli apró fehér kezeit szorongatta. Lassan szertefoszlott Elli alakja. Még maga mellett érezte, de már nem látta, hogyan néz ki, nevet-e, szomorú-e, milyen színű a haja és milyen a ruhája. Lelehunyta a szemét és suttogva hívta: „Elli! Elli!” Azután az álom elűzte a látomásokat.

Másnap reggel az ágyon ült és csodálkozva tekingetett maga köré. Idegennek tűnt mindaz, amire az éjszaka gondolt és amit átélt. Csak azt tudta, hogy Elli valóban a világban van. Kétkedni kezdett abban is, hogy megmerné kérni apját, hogy fogadja Ellit örökbe. Kétségek gyötörték, a vágyakozásban belefájdult a szíve.

A Ljubljana partján Pikkkel találkozott. Amióta megérkezett a cirkusz, Pik ritkán volt látható. A gyerekek elhitték, hogy ő minden cirkuszi titkot is-

mer, Dizma pedig éppen ma akart sok mindent megtudni.

— Láttad a mi piszkafáinkat? — kérdezte megvetéssel a hangjában Dizmától. „Akárci tudna úgy hajladozni.” Dizma elpirult és hallgatott, Ficének pedig semmi oka nem volt arra, hogy védelmébe vegye a cirkuszosnőket. Ő csak az apa bölcselkedését ismételte: „Az ilyeneknek még gyerekkorukban eltörök a gerincét.” Pik hangosan felkacagott: „Bolond az a te apád!” Mindketten sértődötten néztek rá, Pik boldog volt, hogy bosszút állhatott Medján, aki már korábban megtiltotta neki, hogy bemerészelje tenni a lábát az udvarra. Kis idő múlva Dizma fojtott hangon megkérdezte tőle: „Még otthon vannak?” Frgolin nemet intett a fejével: „Már kora reggel elmentek. Ma csak a két idősebb lép fel, Elli pedig otthon lesz egész éjszaka.” Dizma megrökönyödvé hallotta, hogy Elli szóba áll Pikkkel. A gyerek ezt a hírt ugyan az anyjától tudta meg, de most kérkedni kezdett: „Ha nagyon akarnám, de nem kívánom, olyan buta”. Dizma arca lángoló lett: „Elhallgass, én őt...” Dadozva elfordult. Frgolin őrjöngve kacagott: „Megállj csak, megmondom Spiridonov feleségének, hogy szereted Ellit.” Dizma restelkedett, hogy kibökte a titkát, de bízott erejében s Pik ezért hallgatni fog. „Csak egy szót szólj!” — fenyegette. Frgolin táncra perdült előtte és szélesen vigyorgott: „Gyere velem és megláthatod. Reggelenként vizet hordok a cirkuszban.” Dizma nem sokat tétovázott. Az Elli iránt érzett vonzalom le-

B. Szabó György szövegrajza:

A „cirkuszosnők”

győzte benne az apától való félelmet. Csak Fice volt gyáva, hogy elszökjön hazulról.

Útközben Pik csodálatos dolgokat mesélt Dizmának. Fiatalabb volt ugyan tőle, de szabadabb, és jóval többet tudott a világról, mint Dizma. „Tegnap éjjel, amikor hazajöttek, az ágyuk alá bújtam. Láttam őket vetközni. Még sohasem láttam nőket, akik így öltöznek”. Dizmának nyugtalanul vert a szíve. Olyan közel van hozzájuk, csak a fal választja el őket és mégsem láthatja arcukat. Frgolinnek mindig és mindenben szerencséje van. Ő már közelről is látta Ellit. Tántorgott, mintha részeg lenne.

Frgolin az istállóba lépett, ahol már jól ismerték. Gyorsan felkapott egy vödört és vízért mentek. A szolgál szó nélkül arra a lóra mutatott, amelyiket meg kellett itatniok. A tegnapi lakájok ma piszkos, feltúrt ingújjú szolgák voltak, akik ragyogóra csutakolták a lovakat. Az egyik seprert, a másik cigaretázva az alomszalmát igazgatta. A porond felől hangok hallatszottak, női hangokat is hallani lehetett. Dizma szüntelenül a nyakát nyújtogatta, hol fedezhetné fel Ellit. Halkan megkérdezte ezt Piktől is, aki grombán csak annyit mondott: „Mit törődök én vele, nézd meg ott bent.” Dizma letette a vödört, Pik a tetovált testű szolgák közé vegyült, felszedte az elhajított cigarettavégeket és férfiasan rágyújtott. Dizma félenken csetlett-botlott a függöny előtt, amíg annyi bátorságot nem vett, hogy félrehúzza. A porondon minden más-képpen nézett ki, mint tegnap este. Az artisták hétköznapiasnak voltak felöltözve, néhányan próbáltak, a többi pedig beszélgetett. A porond korlátján Elli ült, rózsaszínű ruhában. Hanyagul átvette a lábát, fejét öklére támasztotta és felfelé nézett, a trapéz irányában, ahol a két nővér hangosan gyakorolta az új számot. Dizmának úgy sajtogott a szíve, hogy alig tudott levegőhöz jutni. Minden más arc elmosódott előtte. Attól tartott, hogy Elli majd feláll. Bárcsak egyszer rátékintene. Szemei ma is olyan szomorúak. Most megfedkezett az arcáról és karjairól, ahogyan akkor az első nap látta és csak a szeméit bámulta. Nem is vette észre, hogy mögötte egy szolga áll, aki be akar jutni a porondra. Mintha egy másik világban lenne. Hirtelen idegen hangot hallott és valaki olyan pofont kent le neki, hogy a szalmára zuhant, és kis híja, hogy nem került a lovak alá. Saj-

gott a pofon helye és csengett a füle. Úgy megszegényítették, hogy legszívesebben a vállas szolgának rontott volna és átharapta volna a torkát. Ilyen emberek között kell Ellinek élnie, ez volt az első gondolata. Némán feltápászkodott, visszafojtotta sirását, hogy senki se lássa szegényét. Ha otthon lenne, tudná mint kell bosszút állnia. Olyan idegenül érezte magát ebben a világban, hogy képes lenne mindent feláldozni, hogy úgy érezze magát, mint Frgolin Pik, aki ott állt a szolgák között és cigaretázott. Szégyellve saját jelentéktelenségét, Pikhez ment és kérte, hogy induljanak hazafelé. Egy elhatározás ért meg benne. Jól emlékezett még Pik szavaira, hogy Elli ma este otthon marad. Pik rá sem hallgatott, olyan otthonosan érezte magát a szolgák között. Az istállón keresztül jöttek ki a nővérek, Elli volt leghátul. Megállt a fekete póninál és ránevetett. Dizma amikor meglátta, mozdulni sem tudott. Látta amint a jászolhoz lép és megsimogatja a lovacska fejét. Ragyogott a szeme. Dizma olyan szívesen odament volna, hogy együtt simogassák meg a pónit, de egy lépést sem tudott tenni. Úgy állt, mintha odaláncolták volna és szíve lángolt a gyönyörűségtől. Elli a nővérei után nézett és sietve követte őket. Egy szolga állta el az útját, de nem tért ki előle. Dizmának fájt, amikor látta, hogy Ellinek kell kerülnie. Senki sem törődik vele, pedig olyan gyönyörű, mint egy szentkép.

Pik megvetően legyintett, amikor Dizma azzal rontott neki: „Te miért nem szólítottad meg?” Most olyan közel érezte magához a lányt, hogy bizonyosan összelegednének, hacsak egyetlen szót is váltanának.

Az ebéd ideje alatt feje forró volt, állandóan zúgott a füle és nem tudott figyelni arra, amit az apa és Fice mondott. Az étel nem ízlett neki, minden száraznak tűnt, a falat nem csúszott le a torkán. Az apa néhányszor ránézett és észrevette zavarát. „Miért nem eszel?” — „Nem tudok enni”. Letette a kanalat és készült kimondani azt a bizonyos mondókát. Minél hosszabb ideig gondolkodott azon, hogy mit is mondjon, hogyan is mondja, annál jobban összekúsálódtak gondolatai. Feje egyre forróbb lett, a szeme előtt minden elhomályosult. Az apa már befejezte az ebédet és kibámult az ablakon. Dizma érezte, hogy elkövetkezett a végső pillanat. Minden bevezető nélkül, kibökte: „Apa, ha a cirkuszosok közül

valakit örökbe fogadnánk, eljönne az hozzánk?" Fice tágra nyílt szemekkel bámult rá, tekintete gyermeki ártatlansággal csillogott. Medja a fiára nézett, összehúzta a szemöldökét, egy szót sem szólt, felállt az asztaltól. Dizma zavarban volt, a folyosóra szaladt és az udvarra szökött, ott húzta meg magát a fáskamrában. Szíve úgy vert, hogy a halántékán érezte lüktetését. Közte és apja között olyan nagy volt a szakadék, hogy keservében sírni kezdett, majd görcsös zokogás fogta el. Sokáig köny-

házon át az országútra jutott. Frgolinéknál óvatosan belesett az ablakon. A lányok még otthon voltak. Látta, amikor az apja szálfagyenesen, homlokára húzott cilinderrel hazafelé tartott. Nemsokára Frgolinék kapuja kinyílt és mind a három leány elment. „Biztos vacsorázni megy” — gondolta magában. Amikor eltűntek a kápolna mögött, előbújt rejtékelyéről, lassan kinyitotta Frgolinék kapuját és a tornácra osont. A szoba zárva volt. Kiment vissza az országútra és megvizsgálta az ablako-

B. Szabó György szövegrajza:

Medja és a két gyerek

nyezett egymagában állva. Siratta magárahagyottságát, Elli utáni reménytelen vágyakozását, aki nélkül üresnek tűnt számára a világ. Úgy érezte, most már senkivel többé nem játszhat, senkinek többé semmit sem mesélhet, mert Elli nélkül a többi ember mind csak kócbábú. Délután hallotta, hogy keresik, de nem mozdult ki a sarokból. A végtelen szomorúság erőt adott és most már élvezni tudta a maga szenvedését. A sarokból kövér patkány bújt elő és ránézett. Mivel nem mozdult, a patkány elkezdett zavartalanul körülzseglászni. Múltak az órák. Dizma lehúnyta a szemét és egész testében remegni kezdett, amikor a homályban feltűnt előtte Elli. Az új reménység mosolyt csalt az ajkára. A félhomályos helyiségben a mérész határozat egyszerűnek és kivihetőnek tűnt. Az estét várta, miközben terveket kovácsolt magában. Amikor az udvaron minden elcsendesedett, kiszökött a folyópartra, majd a szomszédos

kat, az ablakszárnyakat csak behajtották. Egyetlen úrral a szobában volt.

Amikor körül nézett, mindenfelé szétdobált ruhákat látott, erős parfümillat vette körül. Becsukta az ablakot és az ágy alá bújott. Most már nem gondolkodott többé azon, mit is kell tennie. A szája néha megmegrándult. Örömet istenhez fohászott volna, hogy Elli mielőbb hazaérkezzen, de a nagy izgalomban

még erre sem volt képes. Az ágydeszkában lévő szögeket kezdte számolni, egyesével és párosával is, hogy megtudja teljesül-e kívánsága. Sokáig teljes csend volt. Egyszer csak szelíden megnyikordult a zár. Dizma összehúzta magát. Valaki a szobába lépett; látta az ágy alól, milyen félenken mozognak a lábak, amelyek bokában egészen karsúak voltak. „Elli!” — villant át az agyán és egész testében remegni kezdett. A leány leült az ágy szélére, amely alatt ő kuksolt, és levetette cipőjét. Dizma még lélegzetét is visszafojtotta, nehogy elárulja magát. A lábak olyan szépek voltak, mintha sohasem jártak volna a földön, hanem mintha mindig hóféhér pelyhen lépdelték volna. Semmi más kívánsága nem volt, mint látni akarta, nézni örök időig. Elli most az ablakhoz lépett és edénycsörömpölés hallatszott. Dizma kidugta fejét, hogy jobban lássa. A gyér világosságnál látta karsú alakját, dús haj koszorúzza fejét. Most olyasmi történt, amit Dizma

sehogyan sem tudott megérteni. Döngő léptekkel a szobába futott egy idősebb asszony. A leány felsikoltott és mindketten kirohantak a szobából. Dizma várt egy pillanattig, az ajtó tárva-nyitva maradt, a folyosóról Frgolinné hangos szitkozódása hallatszott. Gyorsan kibújt az ágy alól, de abban a pillanatban csuromvizes lett. Nem tekintve se jobbra, se balra, az ablakhoz rohant, kijutott az országútra és úgy csuromvizesen futni kezdett, nyomot hagyva maga mögött. Az öreg Frgolinné állt a küszöbön, vödörrel a kezében és olyasmit kiabált, hogy „Medjáéknak az a bitang fia”. A gyerek mint az örült rohant a harsogó hang elől, amely elhallatszott egész Medjáék házáig, arra figyelmeztetve az egész külvárost, hogy íme, ilyenek a „jobb házból” való gyerekek. Mielőtt az emberek az ablakhoz tódultak volna, Dizma már elillant a folyó irányában és hirtelen a fáskamrában találta magát. Egy ideig reszketve várta, hogy mi történik. Minden percben megjelenhet az apa, Frgolinné bizonyára mindent elmesélt már neki. De fent a folyosón semmi sem mozdult. Dizma sejtette, hogy vacsoráznak, csak ő hiányzik. Fogai vacogtak a hidegtől. Valaki keresi, nyitja a kamraajtót. Itt áll már a fáskamra előtt. Nyílik az ajtó. Az öreg szolgálót látta. Kérve kérte, hogy el ne árulja, hol akadt rá. Azt hazudta neki, hogy vízbe esett, amikor ebihalakra vadászott. A szolgáló titokban ruhát hozott neki és elrejtette a vizes rongyokat. Szerencsére az apa már nem volt otthon. Dizma gyorsan megvacsorázott és az ágyba bújt, ahol agyonfagyott testét melegítette. Amikor arra gondolt, hogy mi minden is történt vele, úgy szégyellte magát, hogy a takaró alatt elpirult. Félénken húzta össze magát, amikor a szomszéd szobában az apa léptei hallatszottak. Még a lélegzetét is visszafojtotta, amikor az apa a gyerek szobába nézett. Semmi. Element. Dizma fellélegzett, hinni kezdte, hogy az apa nem tud semmiről. De a mellében szorongást érzett. Olyan közel volt Ellihez és nem tudott vele egyetlen szót sem váltani. Nem, Elli nem volt hibás. A vén Frgolinné vette észre. Elli nem futott volna ki a szobából. Csak csodálkozott volna, hogy mit keres az ágy alatt. Ha elmondta volna neki, hogy nem tud nélküle élni, akkor azzal a szép kezeléssel megölelte volna és összesimulva lülett volna az ágy szélére. Mindent elmondott volna neki. Akkor szépen megvigasztalta volna, le-

het, hogy a vállaira borulva sírta volna ki magát. Szívük elválaszthatatlanul egyesült volna. Annyira hatalmába kerítette a vágy, hogy felállt az ágyon, kitapogatta a falat és arcát a hideg falhoz nyomta: „Elli! Elli!” — suttogta a sötét falnak. Hitte, hogy Ellinek ezt meg kell éreznie ott a fal másik oldalán. Alig hallhatóan megkopogtatta a falat. A csendben majd visszakopog. Hogy aludna? Frgolinné biztosan elmesélte már neki, hogy az a Medja-fiú ott alszik mindjárt a fal tövében. Még egyszer kopogtatott, ezúttal erősebben. Fice álmában felnyögött és a másik oldalára fordult. Dizma egyingben a falhoz tapadt és élesen figyelt. Semmi, nem volt válasz. Elaludt szegényke. Az apa felébredt és halkán szólt: „Fice!” Dizma még lélegzeni sem mert, amíg nem hallotta újra az apa egyenletes szuszogását. Hirtelen úgy tűnt, mintha a fal túloldalán megmozdult volna valami. Görcsösen odanyomta a falhoz a fülét. Reszketett és reménykedett. Fél a nővéreitől. Most felkelt. Mosolyogva nézi a falat. Jelt adott. A néma falból árad a hideg. Amikor meggyőződött, hogy minden hiábavaló, bánatosan a takaró alá bújt. Ma éjjel nem húzta a fejére a takarót, mert gyenge neszt vélt hallani állandóan. A szemei előtt csodálatos kép jelent meg. A dús hajjal koszorúzta fej most mosolyogva a falnak fordult, karjáról lecsuszott a bő ingújj, ahogyan megérintette a falat. Abban a percben elfogta az álom.

Másnap nem mozdult ki az udvarról. Ebédkor arról győződött meg, hogy a vén Frgolinné mégse mesélt el semmit az apjának. De Pik elmondta a gyerekeknek, hogy mi történt Dizmával tegnap. Dizma amennyire tudta, titokban tartotta a történeteket. A gyerekbanda délután a folyópartról az országútra tette át a székhelyét, mint rendesen az esti harangszó idején, amikor a kápolna környékén gyülekeztek. Pik és Lincse kötekedtek Dizmával, hogy a cirkuszi piszkafa nyakonöntötte. Dizmának haragosan megvillant a tekintete, mert érezte, hogyan veszti el szemmelláthatóan eddigi hatalmát felettük. Szívében szegényérzet fészkelte a tegnapi esti események miatt. Némán összeszorította ajkát.

A kápolna felől Elli jött, bögrével a kezében. Pik vigyorgott: „Hát mutasd meg, hogy valóban nem érdekel. Vess neki gáncsot!” Mindannyian Dizmára bámultak, aki lesütötte szemét. „Fél” — sziszegte Lincse. Dizma kivált a bandá-

ból. Némán közeledett a lány felé. Az érzések csodálatos kavargását érezte magában. Most bizonyítja nekik erejét, ha mindjárt azon is, aki előtte szent volt. Majd Elli is megtudja most, hogy kicsoda is Dizma. Félni fog tőle és maga fogja megszólítani őt. Később majd bevallja neki, hogy csak mások előtt akarta eltitkolni, hogy szereti. Még sok minden felrémlített benne, amire addig sohasem gondolt, de ami most felforraltta véréit. Nem volt több idő. Már ott állt a lánnyal szemben, aki reménytelenül tekintetett a házak felé. Dizma kinyújtotta lábát, gáncsot vetett, a lány térdre esett, a tej kiömlött. Dizma látta, milyen szomorúan tekint rá, amikor odaugrott, hogy felsegítse, Elli felvisített és könnyes szemekkel elfutott, ahogyan csak lábai bírták. A gyerekek némán nézték a jelenetet és egyetlen szót sem szóltak, amikor Dizma ismét közéjük lépett. Néhány pillanatig bárméz szemekkel nézte őket. Látta még, hogyan csukódik be a kapu Elli mögött. Erei hirtelen megfeszültek, Pikre rontott, a földre teperte és vadul ütni kezdte. Ez védekezett, kapálózott és ordított, de mindhiába Dizma ráfeküdt és a haját húzva a földre nyomta. Hirtelen lehajolt és véresre marta a nyakát. Aztán elengedte és hazafutott. Bezárkózott a szobába. Könnyek lepték el arcát és egész vacsoráig görcsösen zokogott. Hangosan könyörgött: „Elli, Elli, bocsáss meg!” A fájdalomtól remény született, furcsa remény, az első életében. Papírt vett elő és írni kezdett, miközben könnyek hullottak a betűkre. „Elli, Te repülő angyal, ma este itt vagy nálam...” Írt és áthúzta az írottakat. Érezte, hogyan áramlik át a fájdalom a betűkre és szíve megkönnyebbült. Elhatározta, hogy egész éjjel töprengeni fog ezen. Holnap reggel pedig az egészet átmásolja rózsaszínű papírra, belopakodik Elli szobájába és az

ágyára teszi. Elli majd elolvassa, elpirul és nevetve megbocsát neki.

Éjszaka sokáig illesztgette egymáshoz a szavakat és görcsösen magához szorította a papírt. Másnap reggel elbújt a szénapadláson, írt egyre írt, a fájó vágy ügyefogyott szavait keresgélve. Másolt egészen estig. Amikor a kápolnához ért, Fice újságolta neki, hogy a cirkusz aznap délután elment. Dizma némán hallgatott. Hogy soha többé nem látja Ellit? Soha többé! Szíve majd meghasadt fájdalomában. Befutott a szobába, a párnák közé fúrta magát és egész testében reszketett. Az apa csodálkozva nézte. Faggatta Ficét, aki nem tudta megmondani, hogy miért sír bátyja olyan keserves sírással. Vacsorázni hívták. Nem törődött a hívással. „Ez a gyerek megbolondult” — fakadt ki az apa, bár gondbajeztette az eset. Senkinek sem sikerült Dizmát kihúzni az ágyból. Késő éjjel aludt el a fáradságtól a könnyes párnákon.

Másnap délelőtt a faszorba rohant. A cirkusz már elment. A porond helyett még fűrészpör borította, még látszott, hol volt a lóistálló, hol álltak a ketrecek és a cirkuszoskocsik. Dizma megállt a gesztenyefák előtt, amelyeken még ott lógott egy plakát. Hosszan nézte a repülő angyalok képét, a három Spiridonov nővért, a világatrakciót. Azután abba az irányba fordult, ahol akkor reggel az a kocsi állt, amelynek ablakán át megpillantotta a fehér karokat, amint a tündöklő tarkó felett a haját igazgatják. Hirtelen megindultságot érzett, fájdalomában kezét szívére szorította, mert megérezte, hogy ezen a szép napon feleslegesen hullanak a napsugarak. Tudta, hogy soha többé nem látja Spiridonov Ellit. Elment. Nincs többé és sohasem fogja megtudni, hogy egy gyermekszívben olthatatlan vágyat gyújtott, amely nem alszik ki egészen a sírig.

Takács Márton fordítása

B. Szabó György szövegrajza:
802

ELI